

Dobré uliční lampy se rozšířily nejdříve ve Svitavách

Svitavy se v posledních dvacátého století proslavily různými věcmi. Zcela čerstvě třeba tím, že v nich vyrostly domy, které na vytápění potřebují jen polovinu tepla oproti ostatním novým domům podobné velikosti (viz www.svitavy.cz/sou/projekty/holand.htm). To není žádná mimořádná dokonalost, ale je to dobrý začátek, ukazující, že alespoň dvakrát lepší domy se i u nás stavět dají. Dalším krokem mohou být domy se spotřebou jen desetinou, takové se už u sousedů staví také, viz www.cepheus.de a www.cepheus.at, není to o moc dražší, ale je to větší kumšt.

Méně známou chloubou Svitav jsou dobré lampy, které jsou nad všemi většími ulicemi už řadu let. Ony totiž dobré lampy jsou nenápadné, nejsou v noci moc vidět. O to právě jde, aby nebyly vidět, lampy mají svítit na zem, ne do očí.

Pokud jste si této jejich skvělé vlastnosti už všimli, asi jste i poznali její důvod: lampám chybí onen jinde typický dolní vypouklý plastový kryt. Místo něj končí dole rovným čirým (a pevným) sklem. Díky tomu (i díky dobrým, trvale čistým zrcadlům v těsné dutině nad sklem) svítí takové lampy jen šikmo dolů. Naplacato odchází jen velmi málo světla, v dále se tak lampa promění v čárku, která na pohled nevadí – není nesrovnatelně světlejší než její okolí. Nahoru nejde z lamp světlo vůbec žádné, a tak je obloha nad Svitavami mnohem tmavší než nad jinými městy.

Když světlo neuniká bez užitku do nebe, jde jej více na zem, kde o ně stojíme. Stačí pak slabší výbojky, abychom osvětlili zem stejně silně. Dokonce stačí osvětlení slabší – když lampy nesvítí do očí, vidíme lépe než na ulici se silnějšími lampami s bachratými břichy. Stejně jako skupině „holandských“ domů stačí polovina tepla oproti běžným (tedy špatným) domům, stačí Svitavám na dobré osvětlení ulice polovina elektřiny než jiným městům.

Pro mne byly řady dobrých lamp ve Svitavách povzbuzením, že propagovat kvalitní veřejné osvětlování není beznadějně. Tento podnět nás dnes dovedl až k tomu, že se rozrůstá občanské sdružení, které takové osvětlení bez *světelného znečištění* chce prosadit v celé České republice, viz více na adrese <http://svetlo.astro.cz>.

Kvalitní uliční svítidla se ve Svitavách začala montovat díky iniciativě a vytrvalosti místních zodpovědných techniků a řemeslníků (hlavně firmy Macek). Nakoupili co nejlevněji komponenty, ze kterých skládá své svítidlo firma Thorn, a sestavovali je sami. Tak vyšla lampa levně. Je zajímavé, že jejich cílem nebylo ani tak omezit oslňování a světelné znečištění vůbec, jako začít konečně montovat lampy, které jsou stále jako nové a hned tak někdo je nepoškodí. To se jim dokonale povedlo, náklady na údržbu svítidel se snížily na minimum – jen na výměnu výbojek po letech.

Ne, že by vše bylo ideální. Lampy jsou často namontovány trochu nakřivo (u obyčejných špatných to nevadí, u dobrých ano) a na starých stožárech se těžko montují tak, aby skla byla vodorovně i ve směru napříč ulice. Kromě toho, dobré jsou jen lampy na vysokých stožárech, mimo větší ulice stále zůstávají „parkové“ lampy, které svítí do očí více než na zem. Takové jsou i bohužel asi i nové lampy mezi pokrokovými „holandskými“ domky. Sehnat i tam vhodná svítidla zakončená dole vodorovným sklem by asi dalo dost práce (jejich příklady viz opět svetlo.astro.cz). Zásady dobrého osvětlování nesplňují ani světlometry, zvýrazňující fasády na hlavním náměstí. Ale co není, může být, a kdoví, příští cenu možná Svitavy dostanou právě za přínos ke kvalitnímu (tedy i hospodárnému) veřejnému osvětlování. Už k tomu mají hlavní kus cesty za sebou.

Nakonec si řekněme, jaké jsou tedy ty zásady dobrého osvětlování? Asi takové:

- Z lampy nemá světlo jít do očí, do oken a do nebe. Má jít jen tam, kam je chceme a smíme poslat (ne na cizí pozemek).
- Není nic platné osvětlit objekt, abychom na něj diváky upoutali, pokud jejich pozornost odvádějí předměty mnohem světlejší.
- Lampa, která svítí přímo na nás coby ozdoba, musí být na pohled buď slabá jako svíčka nebo jen o málo světlejší než okolí – jinak je nepříjemná.
- Majáky jsou potřeba jen na moři a snad v zimě v mlze na horách.
- Noční osvětlení potřebují hlavně ti, kteří vidí špatně. Každá zbytečně světlá plocha nebo bod jim brání, aby viděli její okolí. Neosvětlujme veřejné prostory jen pro mladé zdravé oči.

Jan Hollan, Hvězdárna v Brně, 1. prosince 2000

PS.

Pro inspiraci, co dělat lépe, není nutné jezdit daleko. Jeden námět je k vidění hned v sousedním Lanškrouně, totiž *nízkotlaké sodíkové výbojky* místo vysokotlakých. Pro stejný světelný výkon jim stačí *o třetinu méně elektriny*. Jejich sytě žluté světlo navíc méně narušuje noční život v přírodě (hmyzu vadí především modrá složka světla, kterou páry sodíku při nízkém tlaku nevydávají). Pro začátek by se ve Svitavách daly nízkotlaké výbojky instalovat tam, kde je vhodné barevné odlišení, např. nad přechody. Nová svítidla v Lanškrouně ale už tak pochválit nemohu, o moc lepší než špatná „klasická“ nejsou.